

A PISA-felmérés a Parlamentben

Egy politikai kommunikációs eszköz bumeránghatása

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) tanulói teljesítményt mérő nemzetközi programját (PISA) az alapító okirat és az alkalmazott módszertan tanúsága szerint kifejezetten a politikai döntéshozatalt segítő eszközként alkották meg. A nemzetközi kutatások keretében napjainkra már bőségesen elemezett úgynevezett „puha irányítás” jegyében, számos országban megvalósulhat a 15 éves tanulók teljesítményének olyatén összehasonlítása, amely elvileg lehetővé teszi a politikai döntéshozók számára, hogy azonosítsák a hazájukban megvalósuló kötelező oktatás erősségeit és gyengeségeit, továbbá, hogy az egyes országok megosszák egymás között az iskolarendszer jelenlegi átalakulásaival, illetve a szabályozási módjaival kapcsolatos diagnózisokat, és egyben elterjesszenek bizonyos jó gyakorlatokat (pl. Grek 2009, Jakobi & Martens 2010, Lingard & Sellar 2014). Mindez olyan mértékben beépülhet a gyakorlatba, hogy egyesek szerint napjainkra a nemzetközi összehasonlítás mindenféle oktatáspolitikai koncepcióalkotás előfeltételévé vált (Martens 2007).

Vajon ugyanez-e a helyzet Franciaországban is? Milyen következtetéseket vonnak le az ország politikai döntéshozói a PISA-adatokból? Ahhoz, hogy válaszolni tudjunk erre a kérdésre, tanulmányunkban¹ a politikusok tevékenységének egy olyan sajátos aspektusára összpontosítjuk figyelmünket, amit Philippe Zittoun politológus (2014) „a közpolitika politikai megtermelésének” nevez. A szerző szerint e „fabrikálás” lényege az, hogy létrehozzanak egy olyan közpolitikai állítássort, amely egyfelől hozzájárul a társadalom rendezetté válásához, másfelől implicit formában azt is meghatározza, hogy melyek a politikailag még elfogadható rendezetlenségek. E célok elérése érdekében a politikai döntéshozók különféle diszkurzív eljárásokhoz folyamodnak, amire példa lehet az, hogy valamilyen megoldást kapcsolnak egy olyan specifikus problémához, amelynek meghatározásához egyébként nagyban hozzájárultak ők maguk is. Az így előállt kijelentéssort ezután megtárgyalják a társadalmi nyilvánosság különböző arénaiban, és ennek során e kijelen-

► *Educatio* 2015/2. Xavier Pons: *PISA-felmérés a Parlamentben avagy egy politikai kommunikációs eszköz bumeránghatása*, 71–79. pp.

¹ E tanulmány tömörítette változata megjelent az *Administration et éducation* (Oktatás és igazgatás) című francia folyóirat 145. számában. Hálásan köszönöm ennek a lapnak és az *Educatio* folyóiratnak, hogy hozzájárultak ehhez a kettős közléshez.

téssornak olyan próbák sorát kell kiállnia, amelyek egyfelől alkalmasak szilárdságának és helyénvalóságának tesztelésére, másfelől lehetővé teszik a kijelentések újradefiniálását.

Elemzésem középpontjába a PISA-ról szóló parlamenti vitákat állítottam. A parlament sajátos vitafórum, amelyet néha „fecsegő tehetetlenség”-gel vádolnak abban az értelemben, hogy egyes politológusok szerint a viták nem igazi viták, hiszen csak ritkán segítik elő a jelenlévő politikai álláspontok elmozdulását és egy törvény megszavazását. (De Galembert, Rozenberg és Vigour, 2013). A parlamentet egy végtelenen kodifikált hely, ahol Marc Abélès antropológus megfogalmazása szerint (2001) „a jelenlévők úgy beszélgetnek egymás között, hogy közben harmadik felekhez szólnak”. A parlament a benne folyó különböző tevékenységek révén tehát a politikagyártás egy olyan alapvető fóruma, ahol megméretnek a közpolitikai kijelentések, ahol tesztelik az érvelési stratégiákat, és ahol próbának vetik alá a pártos szolidaritásokat.²

A fentieket figyelembe véve tanulmányoztuk a parlamenti munkával kapcsolatos interneten elérhető összes jegyzőkönyvet: a Szenátus vonatkozásában 1998. szeptember 27-től 2014. november 30-ig, a Nemzetgyűlés tekintetében pedig 1998. október 1-től 2014. november 30-ig. Különböző parlamenti tevékenységeket vettünk figyelembe: a kormányhoz intézett kérdéseket és javaslatokat; a törvénytervezetek vitáját és megszavazását; az ad hoc vitákat és a parlamenti bizottságok munkáját. E forrásoknak különféle kulcsszavakkal („PISA”, „OECD”, „nemzetközi”) történt vizsgálata alapján jött létre a jelen munkánkban felhasznált 226 (190 nemzetgyűlési, 36 szenátusi) ülésjegyzőkönyvből álló korpusz.

Felmerül tehát a kérdés, ki és milyen érvrendszert mozgósítva alkotja meg a Parlamentben a PISA-val kapcsolatos kijelentéssort? Írásunkban azt az állítást fogalmazzuk meg, hogy a vizsgált időszakban a PISA-ról szóló kommunikációt meghatározó logika kétszeresen is megfordult: kezdetben a jobboldali kormánytöbbség használta fel Franciaországnak a PISA-vizsgálatok során elért rossz eredményeit arra, hogy a baloldali ellenzékkel szemben igazolja saját reformjait, majd utóbb a témát egyre inkább a magáévá tevő baloldal állapította meg a szóban forgó reformok kudarcát (1. fordulat). Ezt követően az új baloldali kormánytöbbség, amely a múltban még kritikus volt a vizsgálatok bizonyos aspektusaival szemben, politikájának központi elemévé emelte a PISA-vizsgálatok eredményeit a jobboldali ellenzékkel szemben, amely utóbb már nem tudott támaszkodni hagyományos érveinek egy részére (2. fordulat). Őt szakaszt megkülönböztetve mutatjuk be a parlamenti retorika e dialektikus megfordulását, amelyet a kettős bumeránghatás fogalmával írunk le.

² Számos tudományos cikk készült arról, hogy a PISA-vizsgálat milyen fogadtatásban részesült a különböző iskolarendszerekben (pl. Takayama, 2008, Pons, 2012, Bonnal & Tarabini, 2013), de ezek közül kevés vállalkozott a parlamenti viták komoly elemzésére. A KnowandPol kutatás keretében készült esettanulmányok közül néhány esetében végeztek ilyen vizsgálódásokat (pl. Skócia, valamint Belgium francia-ajkú területei esetében (lásd: www.knowandpol.eu). Az esettanulmányok feltárták, hogy a PISA-ra hivatkozva mennyire eltérő következtetések jutottak a képviselők, nem egyszer a vizsgálatok ugyanazon eredményeire hivatkozva. Ugyanakkor jóval több elemzés készült arról, hogy a média miként foglalkozik a PISA-vizsgálatokkal, illetve azzal, hogy e médiavisszahangok miként járulnak hozzá a kérdés politikálódásához (pl. Dixon et al, 2013, Pons, 2015).

Az új technikai eszköz megértésének időszaka (2001. március – 2004. december)

A korpusz tanúsága szerint a PISA-t a parlamentben először implicit módon említették meg. Arról a rövid írásbeli kérdésről van szó, amelyet 2001. március 19-én Bernard Accoyer (a gaulle-ista UMP párt képviselője) tett fel Jack Lang szocialista párti miniszternek arra kérve őt, „magyarázza el, hogy Franciaország miért döntött úgy, hogy nem veti alá magát az OECD által végzett iskolai teljesítményt mérő tesztnek”. Mivel a kérdés nyilvánvalóan hibás információin alapul, így 2001. december 10-én, azaz a PISA 2000 eredményeinek kihirdetése után a miniszter könnyedén tudott válaszolni. Kijelentette, hogy Franciaország igenis részt vett a felmérésben, és egyben bemutatta az utóbbi főbb körvonalait is. 2002 decemberéig egyedül ekkor került szóba a PISA témája. A parlamenti munka során explicit módon egyetlen más alkalommal sem említették meg a felmérést, még a Nemzetgyűlés 2001. június 27-i tájékoztató jelentésében sem, amelynek témája „Franciaország nemzetközi oktatáspolitikája” volt. A szocialista párti Odette Trupin mutatta be ezt a jelentést, amely nagymértékben támaszkodott a FSU tanárszakszervezet kutatóintézetében akkoriban kidolgozott, az „új oktatási világrendről” szóló elméletre.

Ezután a PISA főként a Nemzetgyűlésben került elő (a Szenátusban csak háromszor említették), mégpedig periodikusan, a 2002-es, 2003-as és 2004-es évek december, illetve január hónapjában a parlamenti többséghez tartozó képviselőknek a kormányhoz intézett írásbeli kérdéseiben. E képviselők általában a vizsgálat egy bizonyos mozzanatát emelték ki (az országok rangsorában elfoglalt hely, a társadalmi egyenlőtlenségek hatása a matematika terén elért eredményekre, az iskolarendszer működésének hatékonysága; az algebra- és geometriaeredmények közötti különbségek) abból a célból, hogy a miniszter „véleményét kikérjék ezen eredmények kapcsán”, vagy azért, hogy egyes konkrét ügyekkel kapcsolatos szándékairól tudakozódjanak, így például az iskolai időbeosztás kapcsán. Az egymást követő miniszterek válaszai bizonyos eredményeket pontosítottak, vagy megpróbálták enyhíteni a vészharangot megkongató véleményeket (emlékeztetve arra, hogy Franciaország az átlag felett helyezkedik el, és hogy egyes önkéntes alapuló kérdőívetket óvatosan kell értelmezni). Egyben felhívták a figyelmet, hogy egyetlen modell sem általánosítható, továbbá azt is jelezték, hogy az előtérbe állított diagnózisok a minisztérium gondolkodásában is jelen vannak.

A hozzászólások csekély száma, azok szerzőinek kiléte (a kérdezők szinte mindig a kormánytöbbségből kerültek ki), fő formájuk (írásbeli kérdések, amelyekre különböző minisztériumi szereplők adtak részletes választ), valamint tartalmuk mind-mind arra utalnak, hogy a PISA-ról szóló parlamenti vita ebben az időszakban kevésbé volt politikai töltetű. A cél szemmel láthatóan egy új szakmai eszköz megértése volt.

Rendszeres kormányzati kommunikációs eszköz (2005. január – 2010. november)

Az új oktatási keret törvény, az úgynevezett „Fillon-törvény” 2005. január 12-i bemutatása után a PISA-ról szóló parlamenti viták egyértelműen politikai jelleget kezdtek el ölteni. A törvény indoklása, valamint a mellékletként szereplő jelentés más nemzetközi összehasonlítások mellett explicit módon említi meg a PISA-t: „A nemzetközi összehason-

lításokban hazánk e területeken csak a középmezőnyben szerepel, az élő idegen nyelvek terén pedig még gyengébb eredményeket ér el. Annak ellenére van ez így, hogy az oktatásra fordított hazai kiadások alapján Franciaország a fejlett országok élmezőnyében helyezkedik el.” (a törvénytervezethez mellékelt jelentés, 32. o.). A törvény indoklása, amelyet Frédéric Reiss gaulle-ista parlamenti képviselő fogalmazott meg, több ízben is felhasználja a PISA-t. Először a törvényalkotást megalapozó, a francia iskola „kifulladásából” kiinduló diagnózis igazolására, majd azt illusztrálendő, hogy az iskola kevésbé járul hozzá az esélyegyenlőséghez, később pedig az ország közepes teljesítményének alátámasztására, és végül azért, hogy igazolja az egyéni bánásmódot lehetővé tenni hivatott a különböző intézkedéseket, így például a személyre szabott felkészítést. Még ha a felszólalási idő arányosan oszlott is el a törvény vitája során, az ellenzék által felvetett ellenérvek több ok miatt is kevés figyelmet kaptak. A Nemzetgyűlésben a Francia Kommunista Párt az FSU tanár-szakszervezeti szövetség „új oktatási világregnd”-ről szóló elméletére hivatkozva azt sérelmezte, hogy a kapitalizmus intézményei egyre nagyobb befolyást gyakorolnak az oktatásra, de ezt a véleményt a miniszter könnyedén félresöpörte azzal érvelve, hogy a reformra éppen a francia tanulók érdekében van szükség. Amikor pedig a kérdést tovább árnyalta néhány szocialista képviselő (így például Yves Durand 2005. február 16-i megszólalásában, melyben azt hangsúlyozta, hogy a francia tanulók képesek visszaadni a megtanultakat, ám nem tudják azokat új helyzetekben felhasználni), az efféle megnyilvánulások kapcsán a kormánytöbbséghez tartozók azonnal egyes múltbéli kezdeményezéseikre hivatkoztak (így például a TPE betűszóval jelölt „Travaux pratiques encadrés”³ névvel illetett foglalkozások bevezetésére)..E megnyilvánulásokat ettől kezdve addigi tevékenységük mérlegének védelmére irányuló klasszikus retorikai stratégiaként értelmezték (és így is kezelték), semmint annak jeleként, hogy készek lennének új szempontok befogadására. És végül sosem kerültek újra elő a plenáris üléseken azok a kommunista szenátoroktól származó, akkoriban újak számító javaslatok, amelyek például annak fontosságát hangsúlyozták, hogy a tanulók automatikusan a következő évfolyamba léphessenek, illetve azt, hogy változatosabbá kell tenni az értékelési formákat.

A Fillon-törvény vitája után a PISA-ról szóló parlamenti viták két fő irányba mozdultak el. Az első irányt a PISA-vizsgálattal kapcsolatos technikai ismeretek, a benne rejlő lehetőségek, valamint politikai jelentéstartalmak elmélyítése jelentette. Hasonlóképpen a megelőző időszakhoz, amikor a kormányhoz intézett szóbeli vagy írásbeli kérdések főként azoktól a kormányzati többséghez tartozó képviselőktől érkeztek, akik szerettek volna megerősítést kapni azt illetően, hogy eredményesek a megkezdett reformfolyamatok (az óvoda és az elemi iskola reformja, a gimnázium reformja...), a minisztériumi válaszok közös eleme egyfelől az volt, hogy igyekeztek átfogó módon értelmezni a PISA-vizsgálat eredményeit (amelyeket válaszaiban Gilles De Robien megfelelőnek, míg Xavier Darcos aggasztónak ítélt) másfelől az, hogy megnyugtassák az embereket azt hangoztatva, hogy éppen a szóban forgó helyzetkép alapján hozták meg a bevezetés alatt álló intézkedéseket (az iskolai közös alapkövetelmények meghatározása, a természettudományok oktatásának megújítása, új óvodai és elemi iskolai tanterv kidolgozása, egyéni bánásmód alkalmazását célzó intézkedések, stb.). A szenátusban a téma elmélyítésére való törekvés volt érzékelhető egyfelől az oktatási bizottság keretei között zajlott meghallgatásokon, amikor André Antibi, Jean Picq és Michel Zorman a PISA kapcsán rá-

³ Magyarul: irányított egyéni munka

mutattak arra, hogy a francia tanulók számára milyen kevés örömet jelent az iskolába járás, hogy túl szűk a francia elit, továbbá arra, hogy személyre szabottá kell tenni a képzést, Ugyanezt a törekvést lehetett érzékelni, amikor a szocialista szenátorok olyan új érveket teszteltek az ülések során, amelyekre aztán kevesen tértek vissza a viták során. Ezek között említhető az, hogy a PISA kevéssé alkalmas az óvoda és az elemi iskolai reform igazolására, miként az is, hogy nagy eltérés van az intézmények eredményei között, illetve az, hogy az esélyegyenlőség hiánya jellemzi a francia iskolát.

A második megközelítés – ez a meghatározóbb az adott időszakban – a költségvetési kérdéseket helyezte előtérbe a LOLF (a Költségvetési Kerettörvény) megvalósításának kontextusában. A gaulle-ista UMP rendszeresen azt az érvet állított előtérbe, hogy a PISA-vizsgálatok tanúsága szerint az anyagi ráfordítások növelése nem jár együtt jobb eredményekkel. Ez az érv jelent meg a „Iskolai oktatás” elnevezésű szenátusi bizottság éves jelentéseiben, pl. Gérard Longuet szenátor rendszeresen utal erre, akárcsak a tanár-áthelyezésekkel kapcsolatos 2005. márciusi nemzetgyűlési tájékoztató jelentésben (Jean-Yves Chamard jelentése), miként az egymást váltó oktatási miniszterek válaszaiban, akik a közoktatás gazdálkodásának racionalizálása mellett érveltek (Gilles de Robien, Xavier Darcos vagy Luc Chatel), sőt még azoknak a szenátoroknak a szavaiban is, akik az átlagosnál sokkal változatosabb és jobban alátámasztott módon hivatkoztak a PISA-ra (így például Jean-Claude Carle). Ez az érv, amely egyértelműen arra szolgált, hogy legitimálják a közkiadások csökkentését, bizonyos fókig hatékony volt a parlamentben is, amit egyfelől azt támaszt alá, hogy a jobboldal rendszeresen hivatkozott erre, másfelől az, hogy az ellenzék pedig alig vitatta ezt az érvet, illetve soha nem kérdőjelezte meg annak érvényességét vagy a szóban forgó összefüggés érvényességét, hanem inkább más pontokra reagált. A fentiek alapján elvben arra lehetne következtetni, hogy értékelméleti síkon a PISA egy olyan eszköz, amely inkább a jobboldal értékeihez és politikai prioritásaihoz áll közel. Ugyanakkor a 2009 utáni a parlamenti viták tartalma egyértelműen cáfolja ezt az elképzelést

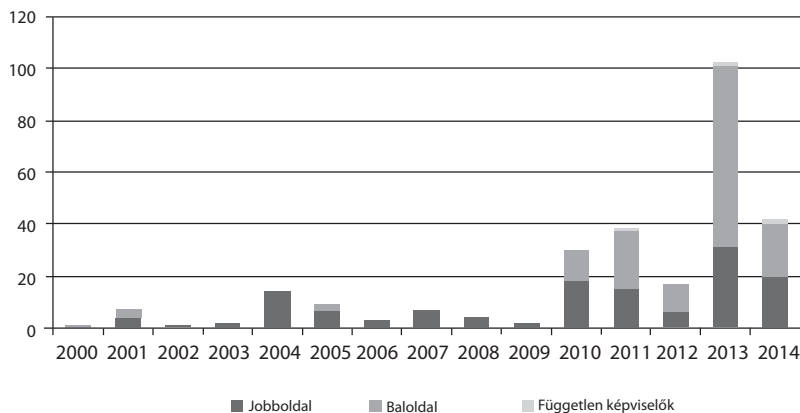
A 2009-es PISA-fordulat

A 2009-es PISA-vizsgálat eredményeinek nyilvánosságra hozása után jelentős fordulat történt a parlamenti vitákban. Először is formális szempontból: a PISA immár hivatalosan is a viták napirendi pontjaként szerepelt, illetve az ellenzék és többség által a kormányhoz intézett szóbeli kérdések tárgyát képezte 2010. december 8-án, 15-én és 16-án. Egyébként először fordult elő az, hogy majdnem ugyanannyi bal vagy jobboldali képviselő szólalt fel, míg a megelőző időszakot a parlamenti jobboldal felszólalásainak túlsúlya jellemezte.

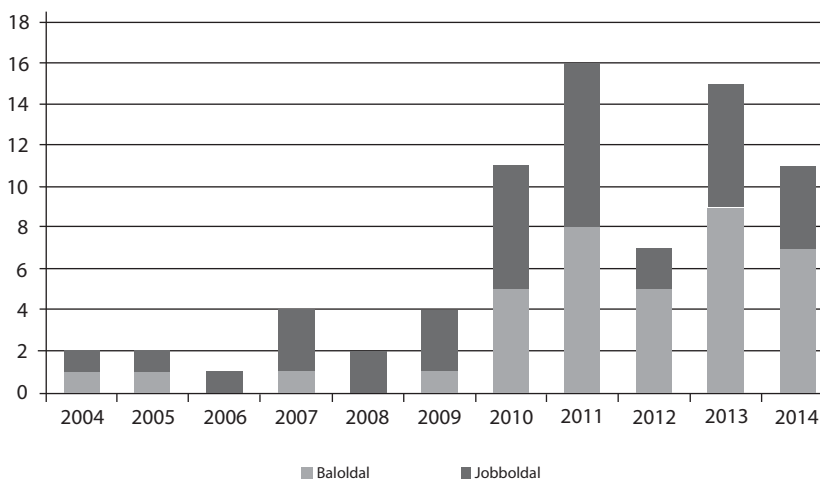
A nemzetgyűlés alsó- és felsőházában 2010 decemberében és 2011 januárjában lezajlott szóbeli küzdelem középpontjában nem annyira a vizsgálat eredményei álltak, mint az ezekből levonandó politikai következtetések, illetve annak feszegetése, hogy melyik oldal a felelős a rossz eredményekért. A kormány és a parlamenti jobboldal ismételten kiállt az anyagi ráfordítások csökkentése, a képzési kínálat személyre szabása, az oktatási intézmények autonómiájának növelése és az az értékelési eszközök fejlesztése mellett, és egyúttal arra hívták fel a figyelmet, hogy bukott tanulók olyan intézkedésekből profitáltak, amelyek még a baloldal kormányzása idején születtek. A baloldal azon európai országok példáját állította előtérbe, amelyek eredményei javulnak (Németország, Portugália),

hogy aztán ennek alapján a leghátrányosabb helyzetű tanulók támogatására fordítható anyagi erőforrások növelésére, a tanárképzésre színvonalának növelésére szólítson fel, valamint arra, hogy a továbbiakban ne négynapos legyen az iskolai hét az elemi iskolákban.

1. ábra: A PISA-ról szóló felszólalások száma a Nemzetgyűlésben a jobb- és baloldal közötti megoszlás szerint

2. ábra: A PISA-ról szóló felszólalások száma a Szenátusban a jobb- és baloldal közötti megoszlás szerint

Az első bumeránghatás: az ellenzék ellentámadása (2011. január – 2012. április)

2011 januárjától a baloldali parlamenti képviselők sokkal többet hivatkoztak a PISA-vizsgálatra, mint a megelőző időszakokban, és ugyanakkor a jobboldalhoz képest is több ilyen megnyilatkozásuk volt (lásd a grafikonokat). A vizsgálatból öt fő tanulságot vontak le, illetve használtak fel a kormány politikájának a bírálataira. Ezek közül mind-

egyikből a maga módján – közvetlenül vagy közvetetten – adódik az a következtetés, hogy növelni kell az oktatási ráfordításokat. A bírálatok a következők voltak: a társadalmi egyenlőtlenségek és a tanulók eredményei közötti különbségek az egymást követő PISA-mérések során növekedtek annak ellenére, hogy 2002 óta ugyanolyan kormány van hatalmon; a PISA-mérésen jól teljesítő országokra a korai beiskolázás jellemző (ezzel akarták még inkább alátámasztani 2 éves korai óvodai beíratások szükségességét); más OECD-országokhoz képest sok diák jut egy tanárra; az elemi iskolák alulfinanszírozottak és tanárok képzettsége és javadalmazása elégtelen. A PISA-vizsgálatra korábban alig támaszkodó ellenzéknek ez az ellentámadása különböző formákat öltött: számos írásbeli és szóbeli kérdést fogalmaztak meg, a szenátusban pedig a miniszterhez intézett ún. „tematikus kérdések” lehetőségével éltek, a korai iskolaelhagyás elleni törvényjavaslatot nyújtottak be, stb.

A fentiekkel szemben viszont az UMP-hez tartozók - a kormány tagjai és parlamenti képviselők egyaránt – több ízben is arra emlékeztettek, hogy nincs összefüggés az anyagi erőforrások és eredmények között, és hogy a 2009-es PISA-n rosszul szerepelt tanulók akkor kezdték el kötelező tanulányaikat, amikor a baloldal volt hatalmon, illetve, hogy több, a PISA-vizsgálatokon jól teljesítő országban csak a gyerekek hétéves korában kezdődik a kötelező oktatás. Ezen nem új érvek, ám politikai hatékonyságuk megváltozott a szenátusi többség korábban nem tapasztalt 2011. szeptemberi megváltozásakor, illetve a közelgő 2012-es elnökválasztás távlatában. Azt lehetett tapasztalni, hogy a kormánytöbbség szerepvállalása mindinkább saját mérlegének védelmére korlátozódott, ahogyan erről a bizonyos írásbeli kérdésekre adott hosszú miniszteri válaszok is tanúskodnak. Az is előfordult, hogy e védekező álláspont talaján a kormány múltbéli kommunikációjával nehezen összeegyeztethető válaszok születtek. Az oktatási ráfordítások tekintetében például – miután arra emlékeztettek, hogy megtakarításokra van szükség, és hogy nincs összefüggés az anyagi eszközök és az eredmények között – az ellenzék azon bírálataira, hogy az eredmények romlanak, az egyenlőtlenségek pedig növekszenek, a kormánytöbbséghez tartozók esetenként azt a választ adták, hogy az oktatásra fordított költségvetés arányaiban jobban növekedett, mint az állami költségvetés, és hogy amúgy sem az anyagi eszközök a legfontosabbak, hanem a pedagógiai változások. Egy másik apró, de még kezelhetőbb példa: az ellenzék által ismételt bírálatokra Colette Mélot szenátorasszony a 2011. december 1-i ülésen azt válaszolta, hogy a PISA-eredmények összességében „korrektek”, holott 2005 januárja óta a felméréssel kapcsolatos valamennyi kormányzati kommunikáció középpontjában az eredmények elégtelensége, illetve romlása állt.

Ezen inkoherenciák, akárcsak a kormányzati többségnek a Nemzetgyűlésben tett, a PISA-vizsgálatokkal kapcsolatos legapróbb megnyilvánulásai jól mutatják, hogy korlátokba ütközött e többségnek az emberek meggyőzésére irányuló kísérlete, sőt ez utóbbiból a későbbiekben már az az ellenzék húzott hasznot, amelynek sikerült magáévá tenni egy olyan eszközt, amelyet korábban ellenfelei használtak fel visszatérően.

Második bumeránghatás: Az „iskola új alapokra helyezése” elnevezésű reformhoz kapcsolódó sokk (2012. május – 2014. november)

A kormány és a Nemzetgyűlés többségének megváltozásával összességében megnőtt a PISA-val kapcsolatos felszólalások száma és kis mértékben kiszélesedett a felmérést megemlítő pártcsoportok köre is: az UDI (Demokraták és Függetlenek Szövetsége), a

baloldali radikálisok és a Zöldek is fokozatosan magukévá tették a témát. Például a Zöldek a PISA-vizsgálatra hivatkozva bírálták az osztályozás negatív hatását. Különösen figyelemre méltó, hogy a PISA-val kapcsolatos diskurzust a szocialista parlamenti képviselők megszólalásai uralták, amelyek egyébként jelentősen át is alakultak a tárgyalatperiódusban. A baloldali kormány a PISA-t először információforrásként használta bizonyos diagnózisok felállítására. A 2013-as oktatási kerettörvény bevezetésekor a következő megállapításokat állították előtérbe: kudarcot vallott az előző kormánytöbbség; túl szűk az iskolai elit; nagy gondot jelent a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése; túlterhelés van az elemi iskolákban; továbbra is túl sok az osztályismétlés. Ezen túl hivatkoztak egyes Németországban meghozott intézkedésekre (az oktatás költségvetési támogatásainak rögzítésére, az óvodáztatás fejlesztésére és a pályaválasztás későbbi időpontra helyezésére). Ugyancsak bírálat tárgyává tették a tanárképzés hiányosságait, és azt is, hogy igen magas a tanulók körében a szorongók aránya... Majd maga az oktatási miniszter, Vincent Peillon is felvette saját tevékenységének sikermutatói közé a PISA-eredményeket, nem sokkal azután, hogy bírálta e vizsgálatokat, amiért túlzottan nagy jelentőséget kap az, hogy az egyes államok milyen helyezésre tesznek szert az országok rangsorában. Végül 2013 decemberétől kezdve „Az iskola új alapokra helyezése” elnevezésű reformot egyértelműen úgy mutatták be, mint a „PISA-sokkra adott francia választ”, majd ezt követően a szocialisták teljesen maguknak vindikálták ezt a hivatkozási alapot: „Csatlakozzon hozzánk, hogy együtt cselekedjünk a PISA-sokk jegyében!” – szólított fel az embereket a szocialista-párti Eric Brehier 2013. december 5-én. Így történt, hogy 12 év alatt a PISA, amelyről a Szocialista Párt először nem vett tudomást, majd pedig amiatt bírált, hogy hozzájárul ahhoz, hogy liberalizálják az iskolarendszert, melynek immár a kötelező az eredményesség jegyében kell működnie, utóbb egy olyan politikai hivatkozási alappá változott, amely lehetővé tette a szocialisták számára, hogy a jobboldali kormányzati erőket saját térfelükön bírálják, hogy aztán legújabban pedig a hatalomra jutott baloldal alapvető fontosságú kommunikációs eszközévé váljon.

A jobboldali parlamenti képviselők a maguk részéről nem módosították jelentősen retorikájukat azután sem, hogy ellenzékbe kerültek: továbbra is aggodalmuknak adtak hangot a szintcsökkenés miatt (főként a 2012-es PISA eredmények publikálása után); rendszeresen szóvá tették a reformok ütemezését, illetve a kormánynak az írástudatlanság problematikájával összefüggésben tettek fel kérdéseket. Ezen túl hangsúlyozták az oktatási ráfordítások és eredmények közötti összefüggés hiányát. Ezen érvek lehetővé tették számukra, hogy bírálják a kormány irányvonalát, (így például az elit felsőoktatási intézmények előkészítő osztályaival kapcsán), de azt nem tették lehetővé, újra domináns szerephez jussanak a kommunikáció terén.

Következtetések

Franciaországban valóban létezik egy, a PISA-vizsgálatokkal kapcsolatos jobboldali, illetve baloldali diskurzus, és ezek lehetővé tették, hogy az adott időszakban stabilizálódjon a közpolitikai stratégia két fő irányvonala. Míg a jobboldal az anyagi ráfordítások

csökkentése mellett érvelve a hatékonyság növelését szorgalmazza, illetve azt, hogy az iskolák működésének szabályozásában kerüljön előtérbe a minőség elve, a baloldal azt hangoztatja, hogy az iskolák működését a köztársasági elvek és a nagyobb egyenlőségre való törekvés jegyében kell új alapokra helyezni, és egyben szilárd költségvetési támogatáshoz juttatni. A fenti elemzés végére érve elmondhatjuk, hogy ezeknek az igencsak hagyományosnak mondható célkitűzéseknek a tükrében Franciaország esetében semmiképp sem szabad túlértékelnünk az olyan felmérések katalizátor hatását, mint amilyen a PISA-vizsgálat, miként hiba lenne az is, ha túl nagy várakozásokat fűznénk ahhoz, hogy ez utóbbi milyen tanulási folyamatokat indíthat el.

Fordította: Inántsy Ágnes

IRODALOM

- ABÉLÈS, M. (2001). *Un ethnologue à l'Assemblée*. Paris: Odile Jacob.
- BONAL, X. & TARABINI, A. (2013). The Role of PISA in Shaping Hegemonic Educational Discourses, Policies and Practices: The Case of Spain, *Research in Comparative and International Education*, 8, 3, p. 335-341.
- DE GALEMBERT, C., ROZENBERG, O. & VIGOUR, C. (dir.) (2013). *Faire parler le Parlement*. Paris: LGDJ.
- DIXON, R., ARNDT, C., MULLERS, M., VAKKURI, M., ENGBLOM-PELKKALA, K. & HOOD, C. (2013). *A Lever for Improvement or a Magnet for Blame? Press And Political Responses to International Educational Rankings in Four EU Countries*, *Public Administration*, 91, 2, p. 484-505.
- GREK, S. (2009). Governing by numbers: The PISA 'effect' in Europe, *Journal of Education Policy*, 24, (1), p. 23-37.
- JAKOBI, A. P. & MARTENS, K. (2010). Introduction: The OECD as an actor in international politics, in K. Martens, A. P. Jakobi (Eds) *Mechanisms of OECD governance: International incentives for national policy-making?*. Oxford: Oxford University Press, p. 1-25.
- LINGARD, B. & SELLAR, S. (2014). The OECD and the Expansion of PISA: New Global Modes of Governance in Education, *British Educational Research Journal*, 40, 6, p. 917-936.
- MARTENS, K. (2007). How to Become an Influential Actor – The 'Comparative Turn' in OECD Education Policy", in K. MARTENS, A. RUSCONI & K. LEUZE (Ed.), *New Arenas of Education Governance – The Impact of International Organizations and Markets on Education Policy Making*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, p. 40-56.
- PONS, X. (2012). Going Beyond the "PISA Shock" Discourse. An Analysis of the Cognitive Reception of PISA in Six European Countries (2001-2008), *European Educational Research Journal*, vol.11. No.2. pp. 207-227.
- PONS, X. (2012). Going Beyond the "PISA Shock" Discourse. An Analysis of the Cognitive Reception of PISA in Six European Countries (2001-2008), *European Educational Research Journal*, 11, 2, p. 207-227.
- PONS X. (2015). La médiatisation de Pisa en France : travail journalistique et action publique, in J. BOUCHARD, É. CANDEL, H. CARDY & G. GOMEZ-MEJIA (Éd.), *Evaluation in the Media*, Bruxelles, Peter Lang.
- TAKAYAMA, K. (2008). The politics of international league tables: PISA in Japan's achievement crisis debate, *Comparative Education*, 44(4), p. 387-407.
- ZITTOUN, P. (2014). *The Political Process of Policymaking*. Basingstoke: Palgrave.